



Karşılaştırmalı Eğitim Yansımaları: “On Yıl

Sonra”

Cengiz YILDIRIM¹, Adil TÜRKOĞLU²



ÖZET

Bu araştırmada, 2002–2013 yılları arasında Türkiye’de yazılmış makale, yüksek lisans tezleri ve doktora tezlerinin yöntem bölümleri analiz edilmiştir. Çalışmada, nitel araştırma yöntemi işe koşulmuştur. Nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılmıştır. Araştırmaya dâhil edilen çalışmalara ULAKBİM, ASOS ve YÖK Tez Merkezi veritabanları taranarak ulaşılmıştır. Tarama sonucu 82 makale, 47 yüksek lisans tezi ve 22 doktora tezi olmak üzere toplam 151 çalışmaya ulaşılmıştır. Çalışmalar; yayınlanma yılı, yayınlanma türü, modeli, araştırma deseni, karşılaştırmalı eğitim yaklaşımı, karşılaştırma türü, gerçekleştirildiği düzey/alan, veri toplama araçları, karşılaştırma ölçütü/örnekleme ve konu alanına göre incelenmiştir. Elde edilen bulgulara göre, karşılaştırmalı eğitim kapsamında en çok incelenen ülke İngiltere ve en çok araştırılan konu alanı öğretmen yetiştirilmesidir. Çalışmaların %89.4’ü nitel olarak desenlenmiştir. Çalışmaların büyük çoğunluğunda karşılaştırmalı eğitim yaklaşımı belirtilmemiştir. En çok kullanılan yaklaşım ise yatay yaklaşım olmuştur. Araştırmaların büyük bölümünde veri toplama aracı olarak doküman inceleme tercih edilmiştir. Karşılaştırmalı eğitim alanında standart oluşturma çalışmaları yürütülmeli ve uzmanlar bir araya gelip sorunların dünü, bugünü ve geleceğini tartışmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Karşılaştırmalı Eğitim, Eğitim Sistemleri, Karşılaştırmalı Eğitimde Metodoloji

Reflections of Comparative Education: "Ten years later"

ABSTRACT

The purpose of this study is to analyze the method of the articles, master’s thesis and doctoral dissertations on comparative education conducted in Turkey between 2002 and 2013. Qualitative research methods and techniques were employed in the study. Document analysis was used for collecting qualitative data. The studies included in the research were reached by scanning databases of ULAKBİM, ASOS and Council of Higher Education Thesis Center. A total of 151 studies have been reached including 82 articles, 47 master dissertations and 22 PhD dissertations. The studies were analyzed by year of publication, publication type, model, research design, comparative education approach, type of comparison, level/area, data collection tools, comparison criteria/sampling and subject area. According to the findings, the most studied country in comparative education was England and the most searched topic was teacher education. 89.4% of the studies were qualitatively designed. In the vast majority of studies it has been determined that the comparative education approach was not specified. The most commonly used approach was the horizontal approach. Most of the studies, document review was preferred as a data collection method. Depending on the results of this study, standardization studies should be carried out and experts should come together to discuss the past, present and future of the problems in the field of comparative education.

Keywords: Comparative education, educational systems, methodology in comparative education

¹ Dr., Didim Efeler Ortaokulu, AYDIN

² Prof. Dr., Adnan Menderes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Programları ve Öğretim Ana Bilim Dalı

1. Giriş

Karşılaştırmalı eğitim, farklı ülkelerin eğitsel olgularını kendi kültürel, ekonomik, politik ve toplumsal koşulları içerisinde anlama uğraşısı veren ve benzerlik ve farklılıklarını karşılaştıran bir bilim dalı olarak tanımlanabilir. Literatür incelendiğinde, karşılaştırmalı eğitim kavramı üzerine henüz ortak bir tanıma varılmadığı görülmektedir. Noah ve Eckstein (1969) karşılaştırmalı eğitim alanının en iyi sosyal bilimler, eğitim ve karşılıklı ulusal çalışmaların kesişimi olarak tanımlanabileceği görüşündedirler. Kandel karşılaştırmalı eğitim çalışmalarını disiplinler arası bir çalışma olarak tanımlamıştır (Trethewey, 1976). Erdoğan'a (2003) göre karşılaştırmalı eğitim, eğitimde program geliştirme, eğitimde psikolojik hizmetler, eğitim yönetimi, eğitimde ölçme değerlendirme, eğitim sosyolojisi ve eğitim felsefesi gibi bir alt eğitim dalıdır. Potts (2007) karşılaştırmalı eğitim araştırmalarının en kapsamlı olarak "kültürel karmaşıklığın farklı ulusların sınırları içinde ve karşılıklı olarak tanınması" şeklinde tanımlanabileceğini ifade etmiştir. Potts, kültürel karmaşıklığın tanınmasından söz ederken, karşılaştırmalı sorgulamanın sadece araştırmanın odak noktasını değil, aynı zamanda bakış açılarındaki farklılıkları, kuramı ve yöntemi de dikkate almasının gerekliliği üzerinde durmaktadır. King (2012) karşılaştırmalı eğitimi, olaylar ya da kararlar için ilgili bilgileri ve muhtemel nedenleri sunan ve bazı sorunları açıklığa kavuşturan, gelecek araştırmacılar için hipotezler öneren, yerel özellikler ve uluslar arası eğilimler hakkında genel bir resim çizen bir alan olarak tanımlamıştır.

Karşılaştırmalı eğitimin gelişimini farklı araştırmacılar (Erdoğan, 2003; Ergün, 1985; Noah ve Eckstein, 1969; Sweeting, 2007; Türkoğlu, 1998; Türkoğlu, 2012) farklı kategoriler altında şekillendirmiştir. Genel olarak karşılaştırmalı eğitimin gelişimi 5 aşama olarak ele alınabilir. İlk aşama, merakın neden olduğu gezginlerin masalları dönemidir. İkinci aşama, eğitimsel alıntılama dönemidir. Bu dönemde yabancı uygulamalardan yararlı bilgilerin öğrenildiği dönemdir. Üçüncü aşama, uluslararası eğitim örgütlerinin karşılaştırmalı eğitim alanına ağırlığını koyduğu dönemdir. Bu dönemde, uluslararası karşılıklı gelişmelerin ve benzer durumlarda dünyadaki uyumun incelenmeye başlandığı dönemdir. Son iki aşama, son yüzyılda ortaya çıkan gelişmeleri temsil etmektedir. Bu dönemlerde daha çok eğitimsel ve sosyal olgular geniş ölçekli olarak dünya çapında gözlenmeye ve açıklanmaya çalışılmıştır. Dördüncü aşamada, genel olarak eğitim sistemlerini etkileyen faktörler üzerinde durulmuştur. Türkoğlu (1998) bu faktörleri, doğal ve toplumsal faktörler olarak açıklamaktadır. Doğal faktörler genel olarak bölgesel özelliklere (iklim, ulaşım, haberleşme, coğrafi yapı) göre şekillenmektedir. Toplumsal faktörler ise nüfus, ırk, din, dil, politik durum ve ekonomik yapı olarak açıklanmaktadır. Son aşamada ise, eğitimi etkileyen faktörlerin derinlemesine incelenmesi ve eğitimle olan ilişkilerinin açıklığa kavuşturulması üzerine odaklanılmaktadır. Noah ve Eckstein (1969) son aşamada; açıklayıcı, deneysel ve nitel yöntemler üzerine yoğunlaşmanın olduğuna dikkati çekmektedir.

"Karşılaştırmalı eğitimde yöntem var mıdır? Karşılaştırmalı eğitim çalışmalarının alana katkı sağlayacak nitelikte olabilmesi için izlenmesi gereken yol nedir?" soruları, araştırmacıların karşılaştırmalı eğitim alanında hissettikleri ve tanımladıkları problemlerin çözümü için en çok cevap aradıkları sorulardır. Yatay yaklaşım, dikey yaklaşım, örnek olay incelemesi ve problem çözme genel olarak kullanılan karşılaştırmalı eğitim yaklaşımlarıdır. Yatay yaklaşımda söz konusu ulusların eğitim sistemlerinin öğeleri ayrı ayrı incelenir. Sonraki aşamada, benzerlikleri ve farklılıkları ortaya konulur. Dikey yaklaşımda, eğitim sisteminin tarihi evrimi, etkilendiği faktörlerle birlikte, incelendikten sonra geleceğe yönelik önerilerde ve tahminlerde bulunulur. Örnek olay yönteminde, bir ulusa özgü eğitim deneyimi kendi kültürel ve toplumsal yapısı içinde incelenir. Benzer koşullar altında faydalı olup

olmayacağı konusunda önerilerde bulunulur ya da deneysel çalışmalarla yerinde incelenir. Sağlam'a (1999) göre bir ülkenin eğitim sistemi ile ilgili deneyimleri, öteki ülkeler için bir bakıma "örnek olay" niteliği taşımaktadır. Problem çözme yönteminde ise, bir eğitim sisteminde, hâlihazırda yaşanan sorunlara (bina, araç-gereç, ulaşım, maliyet, öğretim yöntemleri, örtük program) yönelik ulusal ya da uluslararası eğitim deneyimleri incelenir. Türkoğlu (1998), karşılaştırmalı eğitimde izlenen yolları ikiye ayırmaktadır: alan incelemesi ve karşılaştırmalı inceleme. Alan incelemesi bir bölge ya da bir ülke düzeyinde gerçekleştirilen eğitim deneyiminin karşılaştırma yapılmadan derinlemesine incelenmesidir. Kuramsal çalışmalarda bu bağlamda ele alınabilir. Karşılaştırmalı incelemede ise, farklı ülkeler ya da bölgeler karşılaştırmalı olarak incelenir.

Araştırmacılar (Aynal, 2012; Noah ve Eickstein, 1969; Yıldırım ve Şimşek, 2011), son yıllarda yapılan çalışmaların desenlenmesinde, nicel ağırlıklı yaklaşımlardan nitel ağırlıklı yaklaşımlara doğru yönelmenin olduğunu belirtmektedirler. Yeni yaklaşımda, tekil gerçeklik ve doğruluk yerini çoklu gerçekliğe; katı kurallar ve genellemeler yerini çeşitlilik gösteren betimlemelere bırakmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2011, s. 30). Nicel ve nitel yöntemler birlikte ve birbirlerini destekleyici olarak kullanılmalıdır.

Dünyada birçok alanda hızlı gelişmeler ve değişimler meydana gelmektedir. Özellikle, ulaşımın kolaylaşması, bilgi teknolojilerindeki gelişmeler; ekonomi, jeo-politik konum ve paradigmadaki değişimler karşılaştırmalı eğitim çalışmalarını ulusal ve uluslararası düzeyde doğrudan ya da dolaylı olarak etkilemektedir. Devlet halinde örgütlenmiş toplumlar, diğer devletlerin kendilerinden daha güçlü olmasını, kendilerinin "zamanın gerisinde kalmasını" eğitim sistemlerinin iyi çalışmamasına bağlamışlar; bu sistem üzerinde reform çalışmaları yaparken de genellikle güçlü ve ileri ülkelerin eğitim tecrübelerinden yararlanmaya, onların eğitim sistemlerine benzer eğitim yapıları kurmaya çalışmışlardır (Ergün, 1985, s. 2). Küreselleşen bir dünya düzeninde, kaliteli ve sürekli bir eğitim yapıları kurulmasında, evrenselleşen insan problemlerinin çözümünde ve gelecekte karşılaşılabilecek problemlere ilişkin karar verme sürecinde en önemli alanlardan biri karşılaştırmalı eğitimdir. Bu alanda yapılan çalışmalardan araştırmacıların elde ettiği verilerle ya da doğrudan politikacıların aldığı kararlarla, dünyanın herhangi bir yerindeki uygulanan mevcut ya da yenilikçi çözümler karşılaşılan yerel problemlerin çözümünde kullanılabilir. Ayrıca, bir toplumsal yapıda problemin giderilmesine katkı sağlamayan çözüm önerileri, farklı kültürlerin içinde etkisi gösterebilmektedir.

Karşılaştırmalı eğitim çalışmaları eğitim sistemi, eğitim programı, eğitim politikaları, eğitim ekonomisi, eğitim psikolojisi, eğitim yönetimi üzerinde ne düzeyde ya da nasıl etkili olabilir?" sorusu uzmanlar, araştırmacılar ve uygulayıcılar tarafından en çok cevap aranan sorulardan biridir. Özellikle, 2000'li yıllardan sonra web ortamına aktarılan bilgi ve belgelerle, ulaşım ve iletişimde yaşanan gelişmelerle, karşılaştırmalı eğitim alanında oluşturulan uluslararası kuruluşların yayınlarıyla birlikte karşılaştırmalı eğitim çalışmaları araştırmacıların ilgi odağı haline gelmiştir. Karşılaştırmalı eğitimde araştırmacılar, çok farklı politik, sosyal, ekonomik ve kültürel ortamlarda var olan; eğitsel güçlük ve sorunları, evrenselleşen eğilimleri, genellemeler ve ilkeleri, yapıları ve yasaları, finansal kaynakları, amaçları, muhtevayı, öğrenme-öğretme sürecini, değerlendirmeyi ve paydaşları bilmeye, belirlemeye ve bunlarla ilgili soruları yanıtlamaya çalışır. Bu süreçte belirlenen problem durumunun çözümü için kullanılacak yöntem bilim çok iyi belirlenmelidir. Yapılan bu çalışmaların yöntem bölümlerinin çok boyutlu analizi mevcut durumun ortaya konması ve yapılacak çalışmalara bir fikir ve yön vermesi açısından önemlidir.

Bu çalışmada, 2002-2013 yılları arasında yazılmış makale ve tezlerin (yüksek lisans ve doktora) yöntem bölümleri çok boyutlu olarak analiz edilmiştir. Yapılan

çalışmalarda işe koşulan bilimsel yöntemlerin mevcut durumu ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu amaçla, analiz edilen çalışmaların; (i) yayınlanma yılı, (ii) yayınlanma türü, (iii) modeli, (iv) araştırma deseni, (v) karşılaştırmalı eğitim yaklaşımı, (vi) karşılaştırma türü, (vii) gerçekleştirildiği düzey/alan, (viii) veri toplamı araçları, (ix) karşılaştırma ölçütü/örnekleme ve (x) konu alanına göre dağılımı nasıldır? sorularına yanıt aranmıştır.

2. Yöntem

2.1 Model/Desen

Tarama modelinden yararlanılarak gerçekleştirilen nitel desende bir araştırmadır.

2.2 Örneklem/Çalışma Grubu

Araştırmaya dâhil edilen çalışmalara ULAKBİM, ASOS ve YÖK Tez Merkezi veritabanları taranarak ulaşılmıştır. Tarama sonucu 82 makale, 55 yüksek lisans tezi ve 27 doktora tezi olmak üzere toplam 164 çalışmaya ulaşılmıştır. 13 tezin makale olarak yayımlanmış olması nedeniyle analize toplam 151 çalışma dahil edilmiştir.

2.3 Veri Toplama Araçları

Değerlendirme için nitel araştırma veri toplama yöntemlerinden *doküman incelemesi* kullanılmıştır.

2.4 İşlemler

Dokümanlar tek başına araştırmancının tüm veri setini oluşturduğu için verilerin analizinde nitel veri analiz tekniklerinden biri olan içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizinde verilerin kavramsallaştırılması ve olguyu tanımlayabilecek temaların ortaya çıkarılması çabası vardır (Yıldırım ve Şimşek, 2011, s. 75).

Bu süreçte yapılan işlemler;

- Kodların belirlenmesi
- Literatür ve uzman görüşleri doğrultusunda kodların kategoriler altında toplanması
- Taranacak dokümanların belirlenmesi ve araştırmacılar arasında görev dağılımının yapılması
- Dokümanların incelenmesi ve kategorilerin gözden geçirilmesi
- Kodların bulunması
- Elde edilen verilerin sayısallaştırılarak, yüzde ve frekanslarla sunulması

2.5 Nitel Veriler için Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları

Nitel araştırmalarda geçerlik, doğru bilgiye ulaşma konusunda gereken önlemlerin alınması; güvenirlilik ise bir başka araştırmacının değerlendirmesine olanak verecek şekilde araştırma sürecinin ve verilerin açık ve ayrıntılı bir şekilde tanımlanması ile ilgilidir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu çalışmada geçerlik ve güvenirliliği sağlamak için yapılan çalışmalar: inandırıcılık (iç geçerlik), aktarılabilirlik (dış geçerlik), tutarlık (iç güvenirlilik), teyit edilebilirlik (dış güvenirlilik) ölçütleri geçerlik ve güvenirlilik çalışmaları için temel alınmıştır.

Öncelikle, incelenen çalışmalar bilimsel nitelikte hazırlanmış makale ve tezlerden oluşmaktadır. Araştırmancının amacına uygun veriler elde edilmesiyle birlikte içerik analiz sürecinde önceden belirlenen mevcut temalar, kavramları kapsayacak şekilde yeniden

düzenlenmiştir. Kavram ve temalar yorum katılmadan okuyucuya sunulmuştur. Birden fazla araştırmacı tarafından incelenen kodlar arasındaki uyum test edilmiştir. Araştırmacı tarafından ham veriler, yapılan kodlamalar, çıkarımlar dışarıdan bir uzman incelemesine sunulup görüş alınmıştır. Farklı yayın türleri (makale, yüksek lisans tezi, doktora tezi) benzer süreçlerle analiz edilmiştir. Ayrıca, araştırma güvenilirliğinin, Miles ve Huberman (1994, s. 64) formülü (Güvenirlik= görüş birliği sayısı / (toplam görüş birliği+görüş ayrılığı)) ile hesaplanarak 0,94 olduğu tespit edilmiştir.

3. Bulgular

3.1 Çalışmaların Yıllara Göre Dağılımı

İncelenen çalışmaların yıllara göre dağılımına ilişkin istatistikî bilgileri Tablo 3'te gösterilmektedir.

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Toplam
Okul Öncesi	0	0	0	1	2	1	1	0	0	0	1	0	6
İlkokul	0	0	1	1	0	4	0	0	1	0	0	0	7
Ortaokul	0	0	0	0	3	0	3	1	3	0	3	0	13
Ortaöğretim	1	1	1	3	2	1	1	3	4	3	0	0	20
Yükseköğretim	0	1	2	5	4	2	4	3	5	3	7	4	40
Yaygın Eğitim	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Hizmetiçi Eğitim	0	0	0	1	1	0	0	2	2	2	1	0	9
Bütün sistem	0	1	2	8	0	0	5	1	3	2	1	1	24
İlkokul+ ortaokul	1	0	0	2	2	5	1	2	3	6	3	0	25
Literatür	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	3
İlköğretim+ ortaöğretim	0	0	0	0	1	0	1	0	0	1	0	0	3
Toplam	2	5	7	21	15	13	16	12	21	17	17	5	151

Tablo 1 incelendiğinde çalışmaların yoğunlaştığı, 2005 yılında genel eğitim sistemleri; 2010 yılında ortaöğretim ve yükseköğretim kademeleri; 2011 yılında ilkokul ve ortaokul kademeleri ve 2012 yılında yükseköğretim kademeleri ağırlıklı olarak incelenmiştir. 2002–2013 yılları arasında en fazla çalışma yükseköğretim kademesinde gerçekleştirilmiştir. 2005 yılından itibaren alanda yapılan çalışma sayısında artış görülmektedir. 2013 yılında belirlenen düşüşün, çalışmaların uygulama ya da yayınlanma aşamasında olmasından kaynaklandığı söylenebilir.

3.2 Çalışmaların Yayınlanma Türüne Göre Dağılımı

İncelenen çalışmaların yayınlanma türüne göre dağılımına ilişkin istatistikî bilgileri Tablo 2'de gösterilmektedir.

Çalışma Türü	Sayı	%
Makale	82	54.3
Yüksek Lisans Tezi	47	31.12
Doktora Tezi	22	14.56

Toplam	151	100
---------------	-----	-----

Tablo 2 incelendiğinde karşılaştırmalı eğitim alanında yapılan çalışmaların büyük bir bölümünü 82 çalışmayla makalelerin oluşturduğu görülmektedir. Yüksek lisans düzeyinde 47 ve doktora düzeyinde 22 çalışma yapılmıştır.

3.3. Çalışmaların Araştırma Modeline Göre Dağılımı

İncelenen çalışmaların araştırma modeline göre dağılımına ilişkin istatistikî bilgileri Tablo 3'te gösterilmektedir.

Model	Çalışma Sayısı	%
Tarama	124	82.11
Belirtilmemiş	26	17.21
Deneysel	1	0.66
Toplam	151	100

Tablo 3 incelendiğinde; 124 (%82.11) çalışma tarama modelinden yararlanılarak gerçekleştirilmiştir. 26 çalışmanın modeli belirtilmezken, 1 çalışmada ise deneysel model kullanılmıştır.

3.4. Çalışmaların Araştırma Desenine Göre Dağılımı

İncelenen çalışmaların araştırma desenine göre dağılımına ilişkin istatistikî bilgileri Tablo 4'te gösterilmektedir.

Desen	Çalışma Sayısı	%
Nitel	135	89.40
Karma	10	6.62
Nicel	6	3.97
Toplam	151	100

Tablo 4 incelendiğinde karşılaştırmalı eğitim çalışmaları desenlenirken 135 çalışma (%89.4) ile en çok nitel yaklaşımdan faydalanılmıştır. Nitel ve nicel yaklaşımların birlikte kullanıldığı karma desen 10 (%6.62) çalışmada kullanılmıştır. Araştırmalar desenlenirken yapılan toplam araştırma sayısı göz önüne alındığında nicel yaklaşımlar 6 çalışma (%3.97) ile en az tercih edilen yaklaşımdır.

3.5. Çalışmaların Karşılaştırmalı Eğitim Yaklaşımına Göre Dağılımı

İncelenen çalışmaların karşılaştırmalı eğitim yaklaşımına göre dağılımına ilişkin istatistikî bilgileri Tablo 5'te gösterilmektedir.

Karşılaştırmalı Eğitim Yaklaşımı	Çalışma Sayısı	%
Belirtilmemiş	114	75.49
Yatay	15	9.93
Yatay-Dikey	6	3.97
Yatay-Tanımlayıcı	4	2.64
Yatay-Dikey-Tanımlayıcı	2	1.32
Yatay-Tanımlayıcı-Değerlendirici	2	1.32
Yatay-Örnek olay	2	1.32
Dikey	1	0.66
Tanımlayıcı	1	0.66
Yatay-Tanımlayıcı-Problem çözme	1	0.66
Tarihsel yöntem	1	0.66
Örnek olay	1	0.66
Durum çalışması	1	0.66
Toplam	151	100

Eğitim bilimleri alanında kullanılan bilimsel araştırma yöntemlerinin yanı sıra karşılaştırmalı eğitim çalışmaları kendine özgü yaklaşımlarla da desenlenmektedir. Seçilen karşılaştırmalı eğitim yaklaşımı incelenecek özellikler ve kullanılacak yöntem açısından da belirleyici olmaktadır. Tablo 5 incelendiğinde; araştırmaların çok büyük bir bölümünde (114/151) karşılaştırmalı eğitim yaklaşımının belirtilmediği görülmektedir. Yatay yaklaşım diğer yaklaşımlarla kullanılmakla birlikte en çok (32/151) tercih edilen yaklaşım olmuştur. Benzer şekilde tanımlayıcı yaklaşımda en çok (10/151) tercih edilen karşılaştırmalı eğitim yaklaşımları arasındadır.

3.6. Çalışmaların Karşılaştırma Türüne Göre Dağılımı

İncelenen çalışmaların karşılaştırma türüne göre dağılımına ilişkin istatistikî bilgileri Tablo 6'da gösterilmektedir.

Karşılaştırma Türü	Çalışma Sayısı	%
Karşılaştırmalı inceleme	124	82.11
Alan incelemesi	27	17.88
Toplam	151	100

Tablo 6 incelendiğinde karşılaştırmalı eğitim çalışmalarında farklı ulusların karşılaştırmalı olarak incelendiği araştırmaların çoğunlukta (124/151) olduğu görülmektedir. Bir ulusa özgü uygulamaların incelendiği ve literatürün değerlendirilip kuramsal katkının sağlandığı alan incelemelerine yönelik 27 çalışma gerçekleştirilmiştir.

Çalışmaların gerçekleştirildiği ülke sayısına ve karşılaştırma türüne göre dağılımı Tablo 7'de gösterilmektedir.

Ülke Sayısı	Karşılaştırmalı inceleme	Alan incelemesi	Toplam
0	0	4	4
1	0	8	8
2	79	7	86
3	15	1	16
4	7	0	7
5	3	0	3
6	6	0	6
7	2	0	2
8	1	0	1
9	2	0	2
11	0	2	2
EU	9	5	15
Toplam	124	27	151

Tablo 7 incelendiğinde; ağırlıklı olarak (79/124) karşılıklı iki ulusun incelendiği görülmektedir. Ayrıca alan incelemelerinin büyük bir bölümünde (15/74), birden fazla ulustaki benzer uygulamalar karşılaştırma yapılmaksızın incelenmiştir. Dört araştırma ise, karşılaştırmalı eğitim alanının teorik altyapısına ilişkindir.

3.7. Çalışmaların Gerçekleştirildiği Düzey/Alan'a Göre Dağılımı

İncelenen çalışmaların gerçekleştirildiği düzey/alana göre dağılımına ilişkin istatistikî bilgileri Tablo 8'de gösterilmektedir.

Düzey	Çalışma Sayısı	%
Yükseköğretim	40	26.5
İlkokul+ortaokul	25	16.6
Bütün sistem	24	15.9
Ortaöğretim	20	13.2
Ortaokul	13	8.6
Hizmetiçi eğitim	9	6.0
İlkokul	7	4.6
Okul öncesi	6	4.0
Literatür	3	2.0
İlköğretim+ortaöğretim	3	2.0
Yaygın Eğitim	1	0.7
Toplam	151	100

Tablo 8 incelendiğinde; ilköğretim düzeyinde (İlkokul + ortaokul) 25, yükseköğretim düzeyinde 40 ve ortaöğretim düzeyinde 20 çalışma gerçekleştirilmiştir. Genel eğitim sisteminin incelendiği 24 çalışmaya yer verilmiştir. Yaygın eğitim alanında ise sadece 1 araştırma yapılmıştır. Bu araştırmaya sokak çocuklarının eğitimi konu olmuştur.

3.8. Çalışmaların Kullanılan Veri toplama Araçlarına Göre Dağılımı

İncelenen çalışmalarda kullanılan veri toplama araçlarına göre dağılımına ilişkin istatistikî bilgiler Tablo 9'da gösterilmektedir.

Veri Toplama Aracı	Frekans	%
Doküman	114	75.5
Doküman-Gözlem-Görüşme	9	6.0
Doküman-Anket	8	5.3
Doküman-Görüşme	8	5.3
Doküman-Ölçek	4	2.6
Doküman-Anket-Görüşme	3	2.0
Doküman-Gözlem	2	1.3
Doküman-Anket-Başarı Testi	2	1.3
Doküman-video kaydı	1	.7
Toplam	151	100

Alanda yapılan çalışmaların önemli bir bölümünde (114/151) dokümanlar tek başına veri toplama aracı olarak kullanılmıştır ve her araştırmada yer almıştır. Gözlem ve görüşmenin bir arada kullanıldığı 9 araştırma bulunmaktadır. Çalışmaların tamamı göz önünde alındığında; doküman, gözlem, görüşme, anket, ölçek, başarı testi ve video kayıtları kullanılan veri toplama araçlarıdır (Tablo 9).

3.9. Çalışmaların Karşılaştırma Ölçütü/Örnekleme'ne Göre Dağılımı

İncelenen çalışmaların karşılaştırma ölçütü/örnekleme göre dağılımına ilişkin istatistikî bilgileri Tablo 10'da gösterilmektedir.

Karşılaştırma Ölçütü ve Örneklem	Çalışma Sayısı	%
Belirtilmemiş	134	88.75
Belirtilmiş	17	11.25
Toplam	151	100

Tablo 10 incelendiğinde; 134 çalışmada ölçüt ya da örneklem belirtilmemiştir. 17 çalışmada, Erasmus uygulaması, ulusların gelişmişlik düzeyi, Pisa ve Timms sonuçları ölçüt olarak; random örnekleme, amaçlı örnekleme ve sistematik örnekleme ise örneklem belirleme yöntemleri olarak kullanılmıştır.

3.10. Çalışmaların Konu Alanlarına Göre Dağılımı

İncelenen çalışmaların konu alanlarına göre dağılımına ilişkin istatistikî bilgileri Tablo 11'de gösterilmektedir.

Tablo 11. Çalışmaların konu alanlarına göre dağılımı

Konu	Çalışma Sayısı	Konu	Çalışma Sayısı
Öğretmen Yetiştirme	29	Yabancı Dil Eğitimi	3
Eğitim Sistemi yapısı	23	Öğrenci Sorunları	2
Matematik Eğitimi	11	Kimya Eğitimi	2
Coğrafya Eğitimi	10	Beden Eğitimi	2
Anadil Eğitimi	8	Tarih Eğitimi	2
Fen Eğitimi	7	İlköğretim programları	2
Eğitim Politikaları	7	Çevre Eğitimi	1
Eğitim Yönetimi	5	Ders Araç Gereçleri	1
Eğitim Denetimi	5	Sanat tarihi	1
Sosyal Bilgiler	5	Medya Okur-Yazarlığı Eğit.	1
Bilgi Teknolojileri	4	Halkla İlişkiler	1
Müzik Eğitimi	4	Din Eğitimi	1
Vatandaşlık, İnsan Hak. ve Dem. Eğit.	4	Yapı Eğitimi	1
Hizmetiçi Eğitim	4	Beslenme Eğitimi	1
Karşılaştırmalı Eğitim (kuramsal)	3	Mesleki Yönlendirme	1
		Toplam	151

Öğretmen yetiştirme (29/151), eğitim sisteminin yapısı (23/151), matematik eğitimi (11/151) ve coğrafya eğitimi(10/151) karşılaştırmalı eğitim kapsamında en çok irdelenen konular olmuştur. Son yıllarda önemle üzerinde durulan yabancı dil eğitimi (3/151), mesleki yönlendirme (1/151), medya okuryazarlığı (1/151) gibi konulara yönelik yapılan çalışmaların sınırlı sayıda olması dikkat çekici bir bulgudur (Tablo 11).

İncelenen çalışmaların ülkelere göre dağılımına ilişkin istatistikî bilgileri Tablo 12'de gösterilmektedir.

Tablo 12. Çalışmaların ülkelere göre dağılımı

Ülke	Çalışma Sayısı	Ülke	Çalışma Sayısı	Ülke	Çalışma Sayısı	Ülke	Çalışma Sayısı
İngiltere	39	Danimarka	4	Rusya	2	İran	1
Almanya	33	İsveç	4	Y. Zelanda	2	K. Kıbrıs	1
ABD	28	İtalya	4	Yunanistan	2	Kosova	1
Fransa	20	Polonya	4	Azerbaycan	1	Letonya	1
Japonya	15	Avusturya	3	Bulgaristan	1	Litvanya	1
Finlandiya	9	G. Afrika	3	Çek Cum.	1	Malta	1
Kanada	9	Singapur	3	Çin H. C.	1	Mısır	1
Avustralya	7	İspanya	2	Estonya	1	Nijerya	1
İsviçre	6	Macaristan	2	Etiyopya	1	Portekiz	1
Belçika	5	Makedonya	2	G. Kıbrıs	1	Romanya	1
Hollanda	5	Malezya	2	G. Kore	1	Slovakya	1
İrlanda	5	Norveç	2	Hindistan	1	Slovenya	1

Karşılaştırmalı eğitim kapsamında toplamda 48 ülke incelenmiştir. İngiltere, Almanya, ABD (Amerika Birleşik Devletleri), Fransa ve Japonya en çok incelenen ve karşılaştırma yapılan ülkelerdir (tablo 12).

Analiz edilen çalışmalarda konuların dağılımı en çok incelenen ülkeler bazında irdelenmiştir. Öğretmen yetiştirme İngiltere, Almanya, ABD, Fransa ve Japonya'da en çok incelenen konu alanı olmuştur. İngiltere'de öğretmen yetiştirmeden sonra en çok irdelenen konu alanları matematik eğitimi, eğitim denetimi ve eğitim sisteminin yapısıdır. Matematik

eğitimi, diğer ülkelerden farklı olarak öğretmen yetiştirmeden sonra en çok incelenen konu alanıdır (Tablo 13).

Tablo 13. İngiltere kapsamında çalışmaların konu alanlarına göre dağılımı

Konu	Çalışma Sayısı	Konu	Çalışma Sayısı	Konu	Çalışma Sayısı
Öğretmen yetiştirme	7	BIT	2	Eğitim yönetimi	1
Matematik eğitimi	4	Hizmetiçi eğitim	2	Müzik eğitimi	1
Eğitim denetimi	4	Kimya eğitimi	2	Mes. Eğit. Stand.	1
Eğitim sisteminin yapısı	3	Coğrafya eğitimi	1	Sosyal bilgiler	1
Okul öncesi	2	Din eğitimi	1	Tarih eğitimi	1
Anadil eğitimi	2	İnsan hakları eğitimi	1		
Beden eğitimi	2	Eğitim politikaları	1		
Toplam				39	

Almanya’da öğretmen yetiştirmeden sonra en çok irdelenen konu alanları anadil eğitimi, coğrafya eğitimi ve eğitim denetimidir. Anadil eğitimi, diğer ülkelerden farklı olarak en çok incelenen konu alanıdır (Tablo 14).

Tablo 14. Almanya kapsamında çalışmaların konu alanlarına göre dağılımı

Konu	Çalışma Sayısı	Konu	Çalışma Sayısı	Konu	Çalışma Sayısı
Öğretmen yetiştirme	8	Eğitim yönetimi	1	Sanat tarihi	1
Anadil eğitimi	4	Halkla İlişkiler	1	Sosyal bilgiler	1
Coğrafya eğitimi	3	Hizmetiçi eğitim	1	Sokak çocukları	1
Eğitim denetimi	2	Kimya	1	Ders kitabı inceleme	1
Eğitim sisteminin yapısı	2	Matematik eğitimi	1	Yabancı dil	1
Çevre eğitimi	1	Mesleki rehberlik	1		
Demokrasi eğitimi	1	Okul öncesi	1		
Toplam				33	

ABD’de öğretmen yetiştirme konusundan sonra en çok irdelenen konu alanları fen eğitimi, sosyal bilgiler eğitimi ve coğrafya eğitimidir. Fen eğitimi, diğer ülkelerden farklı olarak en çok incelenen konu alanıdır (Tablo 15).

Tablo 15. ABD kapsamında çalışmaların konu alanlarına göre dağılımı

Konu	Çalışma Sayısı	Konu	Çalışma Sayısı	Konu	Çalışma Sayısı
Öğretmen yetiştirme	5	Kimya eğitimi	2	Hizmetiçi eğitimi	1
Fen eğitimi	4	Matematik eğitimi	2	Müzik eğitimi	1
Sosyal bilgiler	3	Anadil eğitimi	1	Okul öncesi	1
Coğrafya eğitimi	2	Çevre eğitimi	1	Reform inceleme	1
Eğitim denetimi	2	Eğitim yönetimi	1	Tarih eğitimi	1
Toplam				28	

Fransa’da öğretmen yetiştirmeden sonra en çok irdelenen konu alanları eğitim denetimi, eğitim yönetimi ve hizmetiçi eğitimdir (Tablo 16).

Tablo 16. Fransa kapsamında çalışmaların konu alanlarına göre dağılımı

Konu	Çalışma Sayısı	Konu	Çalışma Sayısı
Öğretmen yetiştirme	6	Okul öncesi	1
Eğitim denetimi	3	Sanat tarihi	1
Eğitim yönetimi	2	Tarih eğitimi	1
Hizmetiçi eğitim	2	Yabancı dil	1
Eğitim sisteminin yapısı	1	Yapı eğitimi	1
Kimya eğitimi	1		
		Toplam	20

Japonya’da diğer ülkelerden farklı olarak en çok irdelenen konu alanı eğitim sisteminin yapısıdır (Tablo 17).

Tablo 17. Japonya kapsamında çalışmaların konu alanlarına göre dağılımı

Konu	Çalışma Sayısı	Konu	Çalışma Sayısı
Eğitim sisteminin yapısı	5	Fen eğitimi	1
Hizmetiçi eğitim	2	Reform inceleme	1
Öğretmen yetiştirme	2	Eğitim denetimi	1
Matematik eğitimi	1	Çevre eğitimi	1
Eğitim yönetimi	1		
		Toplam	15

Araştırmacı ve Çalışma Sayısına İlişkin İstatistikî Bilgiler

İncelenen çalışmaların araştırmacı ve çalışma sayısına ilişkin istatistikî bilgileri Tablo 18’de gösterilmektedir.

Tablo 18. Araştırmacı sayısına göre çalışmaların dağılımı

Yazar Sayısı	Çalışma Sayısı
1	106
2	40
3	3
4	1
6	1
Toplam	151

Araştırmalarda toplam 192 araştırmacı yer almıştır. 9 araştırmacı 2 farklı çalışmada yer alırken, 2 araştırmacı 3 çalışmada yer almıştır (Tablo 18). Araştırmacıların büyük bölümünün devam çalışmalarına ve alanda uzmanlaşmaya yönelmediği görülmektedir.

4. Tartışma

Karşılaştırmalı eğitim çalışmaları, ülkelerin kendi sorunlarına çözüm ararken benzer sorunlar ile karşılaşmış diğer ülkelerin deneyimlerinden faydalanmalarına yardımcı olmaktadır (Tatlı ve Adıgüzel, 2012, s. 144). Erdoğan (2003) Türkiye’de karşılaştırmalı eğitim çalışmalarının ve yayınlarının azlığı nedeniyle karşılaştırmalı eğitimin tanım, konu, yöntem tarihsel gelişimi gibi kuramsal boyutlarının yeterli düzeyde bilinmediğini vurgulamıştır. Tatlı ve Adıgüzel (2012) Türkiye’de karşılaştırmalı eğitim alanında yapılan lisansüstü tezlerinin çok boyutlu analizinde karşılaştırmalı eğitimin yöntem bilim açısından

yeterince ele alınmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Karşılaştırmalı eğitimin değeri, araştırmada amaçlanan bulup çıkarma, açıklama, değerlendirme, eleştirme, destekleme ve geliştirme aşamaları yerine getirildiğinde anlaşılabilir (Adamson, 2012).

Araştırma kapsamında incelenen çalışmaların büyük bir bölümü tarama modelinden yararlanılarak gerçekleştirilmiştir. Çalışmaların, neredeyse tamamında (135/151) nitel yaklaşım kullanılmıştır ve büyük bir bölümünde (114/151) doküman inceleme tek başına veri setini oluşturmaktadır. Deneysel model, karma desen ve veri çeşitlemesinin olduğu araştırmalar ise sınırlı sayıdadır. Değişen paradigma olayların, olguların ve sorunların derinlemesine incelenerek elde edilen verilerin öznel olarak yorumlanması yaklaşımını benimsemektedir. Bu anlayışa göre bilimsel tek bir yöntem, mantık ve doğru yoktur, bilginin pek çok kaynağı vardır ve nitel araştırma işe koşulmalıdır (Sönmez, 2011). Nitel olarak desenlenen araştırmalarda gözlem, görüşme, odak grup görüşmesi, doküman inceleme ve mecazlar yoluyla veri toplama yöntemleri, elde edilen verilerin teyit edilmesinde birlikte kullanılmalıdır. Veri çeşitlemesinin olduğu araştırma sayısındaki sınırlılıktan yola çıkarak farklı kültürel ve toplumsal yapının yanı sıra, araştırmacıların kendi kültürel ve toplumsal yapısını yeterince ve derinlemesine irdelemediği söylenebilir. Çeşitleme (triangulation), nitel araştırmalarda geçerliğin ve güvenilirliğin sağlanmasında kullanılan önemli bir stratejidir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Araştırmacılar geçerliği ve güvenilirliği olan verilerle sadece farklı ulusların değil, yaşadığı ulusun ekonomik, kültürel, toplumsal ve politik yapısı hakkında da bilgi edinmektedir. Gökmenoğlu ve Eret (2011) de benzer şekilde, Türkiye’de program geliştirme alanına yönelik yaptığı GZFT(Güçlü Yönler, Zayıf Yönler, Fırsatlar ve Tehditler) analizinde batılı ülkelerin programlarının ülkemiz koşullarına uygun olup olmadığına bakılmaksızın ve yeterince incelenmeden uyarlamaların yapılmasını program geliştirme alanının zayıf yanı olarak saptamıştır. Fairbrother’a (2007) göre okuma yazma oranları, beceriler ve başarı nicel yaklaşımla bölgesel ya da uluslararası karşılaştırılabilir. Çalışmayı belli bir yer ile sınırladığınızda; okuma yazma becerilerini, geleneksel ve yeni öğretim yöntemlerini, okul deneyimlerini, eğitim programlarını, dil gruplarını ve girdi ve çıktılarını da karşılaştırabilir. Nitel yaklaşımla da elde edilen verilere etki eden politik, kültürel ve bireysel faktörlerin değeri hakkında görüşe varılabilir. Araştırmalar nicel ve nitel yaklaşımların bir arada kullanıldığı karma desenlerle gerçekleştirilebilir.

İncelenen çalışmalarda farklı kıtalardan, farklı gelişmişlik düzeylerinden, farklı kültürel ve toplumsal yapılardan 48 farklı ülkenin incelendiği görülmektedir. Buna göre, her ülkenin eğitimsel yapısına etki eden toplumsal ve doğal koşulların neredeyse farklı olduğu söylenebilir. İngiltere, Almanya, ABD, Fransa ve Japonya gibi en çok incelenen ülkelerin dünya ekonomisinin yarısından fazlasını elinde bulunduran G8 ülkeleri arasında olması şaşırtıcı değildir. Eğitim hizmeti bir yatırımdır ve harcanan para bir süre sonra bireye ve ulusal gelire çoğalarak döner (Türkoğlu, 2011). Kuşkusuz bu ülkeler incelenirken, ekonomik faktörlerin göz ardı edilmesi beklenemez. Genel olarak ülkelerin tümü göz önüne alındığında en çok incelenen konu alanları; öğretmen yetiştirme, genel eğitim sisteminin yapısı, matematik eğitimi ve coğrafya eğitimidir. En çok incelenen ülkeler baz alındığında, öğretmen yetiştirme konusu ağırlıklı olarak ele alınmıştır. 1970’li yıllardan günümüze kadar öğretmen yetiştirme alanında yapılan yapısal düzenlemelerin karşılaştırmalı bir değerlendirmesi yapıldığında, hemen tüm ülkelerde sınıf öğretmenliği ve alan öğretmenliği eğitiminin yüksek öğretim düzeyine alınmasının, eğitim süresinin uzatılmasının, yeni eğitim modellerinin denenmesinin ve öğretmen eğitiminin akademik düzeyde daha bilimsel olarak verilmesinin, öğretmen eğitiminde ciddi bir kalite artışı sağladığını söylemek olanaklıdır (Sağlam ve Kürüm, 2005).

İlköğretim alanında 2002–2004 yılları arasında sadece 2 karşılaştırmalı eğitim çalışması yapılmıştır. 2004–2005 reformları ile birlikte 2005–2008 yılları arasında 21 çalışmanın yapıldığı görülmektedir. Elde edilen bu veriler doğrultusunda; Türkiye’de karşılaştırmalı eğitim çalışmalarının amacının, yeni ve köklü reform hareketlerine yönelik değil, daha çok yapılan reformlardan sonra yaşanan sorunların ve bunların çözümüne yönelik olduğu söylenebilir. Bu amaçla yapılan çalışmaların bilimsel yöntemlerinin incelenmesi; bu çalışmaların ne kadar gerçekçi olduğu ya da reform hareketlerine, program geliştirme sürecine, eğitimsel yapıların gelişimine ne kadar katkı sağlayacağı hakkında bir fikir vermektedir.

Yapılan çalışmaların uygulamada program geliştirme sürecine yaptığı katkılar tartışılır düzeydedir. Çalışmaların büyük bir bölümü incelenen bölge ya da ülkenin kendi kültürel, toplumsal yapısı ve doğal yapısı incelenmeden sadece doküman incelemesi ile yapılmıştır. Bu durumun zaman, maliyet, yasal prosedürler ve farklı imkânsızlıklarla ilgisi olduğu düşünülebilir. Ancak, elde edilen veriler araştırmacıların konular üzerinde derinlemesine yoğunlaşmadığını ve devam çalışmalarına yönelmediğini göstermektedir. Kayda değer bir uzmanlaşma sorunu ile karşılaşılmaktadır. Ayrıca, çalışmaların büyük bir bölümünde incelenen bölge ya da ulusların belirlenmesinde herhangi bir seçme ölçütüne ya da örneklem alma yöntemine de yer verilmemiştir. Türkoğlu’na göre (1998) karşılaştırmalı eğitim alanında yapılacak çalışmalarda işe koşulacak ilk ve en önemli aşamalardan biri de karşılaştırma ölçütünün belirlenmesidir.

Her eğitim deneyimi, kendi toplumsal ve doğal koşulları içinde incelenmelidir. Araştırmacılar o ülkenin sahip olduğu karakteristik özelliklerin eğitime yansımalarını anlayabilecek düzeye gelene kadar bu havayı fiili olarak solumalıdır. Politika yapıcılar ve alandaki araştırmacılar arasında iş birliği kurulmalıdır. Karşılaştırmalı eğitim çalışmaları kültürel, ekonomik, politik, kuramsal ve yöntemsel açıdan tam anlamıyla ele alınarak gerçekleştirilirse, politika yapıcılar ve yöneticiler için doğru ve sağlıklı veri sağlayan bir alan haline gelecektir. Böylece kendi tarihimizi (Noah, 1986), eğitimimizi ve toplumumuzu daha derinlemesine anlamamızı kolaylaştıracaktır. Özellikle, günümüzde bulunduğumuz konumu belirleyen ve eğitimsel geleceğimizi aydınlatan çok önemli bir gösterge olacaktır. Bu doğrultuda, karşılaştırmalı eğitim alanında standart oluşturma çalışmaları yürütülmeli ve metodolojisi oluşturulmalıdır. Uzmanlar bir araya gelip sorunların dünü, bugünü ve geleceğini tartışmalı ve çalışmalarda süreklilik ilkesi benimsenmelidir.

KAYNAKÇA

- ADAMSON, B. (2012). International comparative studies in teaching and teacher education. *Teaching and Teacher Education* 28(5), 641-648.
- AYNAL, S. (2012). *Karşılaştırmalı Eğitim Kimliği*. S. Aynal (Ed.), Karşılaştırmalı Eğitim Yansımaları içinde (s. 196-238). Ankara: Pegem Akademi.
- ERDOĞAN, İ. (2003). Karşılaştırmalı Eğitim: Türk Eğitim Bilimleri çalışmaları içinde Önemsinmesi Gereken Bir Alan. *Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1(3), 265–283.
- ERGÜN, M. (1985). *Karşılaştırmalı Eğitim*. Malatya: İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- FAIRBROTHER, G. P. (2007). *Quantitative and Qualitative Approaches to Comparative Education*. M. Bray, B. Adamson, & M. Mason (Eds.). Comparative education

- research approaches and methods içinde (ss. 39-62). CERC Studies in Comparative Education 19. China: The University of Hong Kong & Springer.
- GÖKMENOĞLU, T. ve ERET, E. (2011). Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı Araştırma Görevlilerinin Bakış Açısıyla Türkiye’de Program Geliştirme. *İlköğretim Online*, 10 (2), 667-681.
- KING, E. J. (2012). *Comparative Studies and Educational Decision*. London and Newyork: Routledge Taylor & Francis.
- MILES, M. B., & HUBERMAN, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded our ebook*. California: Sage Publications.
- NOAH, H. (1986). *The use and abuse of comparative education*. P. G. Altbach, & G. P. Kelly (Eds.). In New approaches to comparative education (153-166). Chicago: University of Chicago Press.
- NOAH, H.J., & ECKSTEIN, M.A. (1969). *Toward A Science of Comparative Education*. New York: Macmillan.
- POTTS, P. (2007). *The Place of Experience in Comparative Education Research*. M. Bray, B. Adamson & M. Mason (Eds.). In Comparative education research approaches and methods (63-81). CERC Studies in Comparative Education 19. China: The University of Hong Kong & Springer.
- SAĞLAM, M. (1999). *Avrupa Ülkelerinin Eğitim Sistemleri*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- SAĞLAM, M. ve KÜRÜM, D. (2005). Türkiye ve Avrupa birliği ülkelerinde öğretmen eğitiminde yapısal düzenlemeler ve öğretmen adaylarının seçimi. *Milli Eğitim Dergisi*, 33 (167), 53-70.
- SÖNMEZ, V. (2011). *Eğitim Felsefesi* (10. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- SWEETING, A. (2007). *Comparing Times*. M. Bray, B. Adamson & M. Mason (Eds.). In Comparative education research approaches and methods (145-163). CERC Studies in Comparative Education, 19. China: The University of Hong Kong & Springer.
- TATLI, S. VE ADIGÜZEL, O. C. (2012). Türkiye’deki Lisansüstü Karşılaştırmalı Eğitim Tezlerinin Çok Boyutlu Bir İncelemesi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12 (1), 143-150.
- TRETHEWEY, A. R. (1976). *Introducing Comparative Education*. Australia: Pergamon Press.
- TÜRKOĞLU, A.(1998). *Karşılaştırmalı Eğitim: “Dünya Ülkelerinden Örneklerle”*. Adana: Baki Kitabevi.
- TÜRKOĞLU, A. (2011). *100 soruda eğitim bilimine giriş*. İzmir: TEKNOFSET Matbaacılık.
- TÜRKOĞLU, A. (2012). *Karşılaştırmalı Eğitim Nedir?*. S. Aynal (Ed.). Karşılaştırmalı Eğitim Yansımaları içinde (s. 2-22). Ankara: Pegem Akademi.
- YILDIRIM, A. ve ŞİMŞEK, A. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (8. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.